

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025 (RP 109/2024 rd): Ärendet har lämnats till lagutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 28.10.2024.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Niina Huotari, finansministeriet
- avdelningschef Tapio Laamanen, justitieministeriet
- budgetråd Niina Puolusmäki, justitieministeriet
- direktör Raimo Ahola, Domstolsverket
- riksåklagare Ari-Pekka Koivisto, Åklagarmyndigheten
- direktör Nina Solas-Iloniemi, Södra Finlands rättshjäps- och intressebevakningsdistrikt
- enhetschef Venla Salmi, Brottspåföljdsmyndigheten
- biträdande riksfogde Jarmo Kivistö, Utsökningsverket
- ordförande Antti Santamäki, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- Flyktingrådgivningen rf
- Brottsofferjouren
- Suomen Syyttäjäyhdistys ry
- Finlands domareförbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Lagutskottet behandlar regeringens proposition med förslag till statsbudget för 2025 med avseende på justitieministeriets förvaltningsområde. Samtidigt vill utskottet peka på vissa detaljer i förslaget.

Utlåtande LaUU 17/2024 rd

Åtgärder för att trygga rättsvårdens verksamhetsförutsättningar

Justitieministeriets förvaltningsområde föreslås få ungefär 1,2 miljarder euro i anslag för 2025. Det är ungefär 26 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för innevarande år, om man inte beaktar valutgifterna som varierar för varje år.

Bakgrunden till att anslagsnivån inom förvaltningsområdet har stärkts är den redogörelse för rättsvården (SRR 13/2022 rd — LaUB 31/2022 rd) som utarbetades i slutet av förra valperioden. I redogörelsen utreds verksamhetsförutsättningarna för justitieministeriets förvaltningsområde på bred front och konstateras att det råder ett finansieringsunderskott för skötseln av de nuvarande uppgifterna. I budgetpropositionen för 2025 ingår tilläggsanslag på 65 miljoner euro för att trygga rättsvården, vilket är 35 miljoner euro mer än i år. Dessa tilläggsanslag riktas särskilt till domstolar, åklagare, verkställighet av straff, utsökning och rättstjänster.

Anslagen inom justitieministeriets förvaltningsområde stärks alltså. Lagutskottet anser att detta är ytterst positivt och viktigt, eftersom det är nödvändigt att korrigera finansieringsunderskottet för att trygga rättsvårdens verksamhetsförutsättningar, förkorta behandlingstiderna och minska den nuvarande personalens arbetsbörda (se LaUU 11/2024 rd, s. 2, LaUU 14/2023 rd, s. 3, och LaUB 31/2022 rd, s. 12). Utskottet uttrycker dock oro över effekterna av nedskärningarna inom förvaltningsområdet (17,9 miljoner euro enligt produktivitetsprogrammet och cirka 1,9 miljoner euro i minskade understöd) samt inflationen och kostnadsökningen, även om nedskärningarna är måttligare än inom andra förvaltningsområden och de också har mildrats vid budgetmanglingen jämfört med vårens rambeslut. Det finns anledning att noggrant följa förvaltningsområdets anslagsläge och hur väl anslagen räcker till. Utskottet betonar också att målen i redogörelsen för rättsvården bör uppfyllas även i fortsättningen och att sparkrav inte bör riktas mot genomförandet av dem. Det är därför viktigt att inga sparåtgärder riktas mot personalen, och att satsningar görs på personalens välbefinnande i arbetet för att stödja personalens arbetshälsa och rättsvårdens möjligheter att attrahera och behålla personal (se LaUU 11/2024 rd, LaUU 14/2023 rd och LaUB 31/2022 rd, s. 13 och 14).

Brottspåföljdsmyndigheten

I budgetpropositionen anvisas Brottspåföljdsmyndigheten tilläggsanslag för att säkerställa rättsvårdens verksamhetsförutsättningar och förbättra säkerhetstekniken i fängelserna. Tilläggsanslagen behövs, eftersom otillräckliga resurser utgör en betydande risk för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet, säkerheten vid verkställigheten av straff och säkerheten i arbetet. Det bör också beaktas att konsekvenserna av inflationen och kostnadsökningen slår särskilt hårt mot Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet. Lagutskottet har redan länge fäst allvarlig uppmärksamhet vid att Brottspåföljdsmyndighetens anslag är otillräckliga med tanke på dess lagstadgade uppgifter och verksamhetens omfattning (se LaUU 11/2024 rd, LaUU 14/2023 rd och LaUB 31/2022 rd, s. 3 och de tidigare ställningstaganden som det hänvisas till där). Utskottet har också fått en separat utredning om Brottspåföljdsmyndighetens verksamhetsförutsättningar. Utskottet behandlar utredningen separat (EÄ 21/2023 rd).

Utlåtande LaUU 17/2024 rd

Tilläggsanslag för förbättring av säkerhetstekniken i fängelserna behövs för att garantera säkerheten för personalen och fångarna. Utskottet anser det vara viktigt att anslagen fördelas rättvist mellan fängelserna med beaktande av deras situation och behov.

Antalet fångar och personer som avtjänar samhällspåföljder har ökat snabbt och ökningen förutspås fortsätta under de närmaste åren. För närvarande är användningsgraden för slutna fängelser omkring 108 procent och för öppna anstalter omkring 97 procent, medan användningsgraden enligt Brottspåföljdsmyndigheten inte borde överstiga 90 procent för att garantera fängelsesäkerheten och säkerheten i arbetet. Det väsentliga är enligt utskottet att se till att Brottspåföljdsmyndigheten har tillräckligt med både fängelsekapacitet och personal. Man bör också satsa på utbildning inom brottspåföljdsområdet.

Dessutom betonar utskottet vikten av att sörja för fångarnas rehabilitering. För att rehabiliteringsarbetet i fängelset inte ska rinna ut i sanden är det också viktigt att se till att motsvarande tjänster tillhandahålls efter verkställigheten av straffet (se LaUU 11/2024 rd och LaUU 14/2023 rd).

Utsökningsverket

Tilläggsanslag enligt redogörelsen för rättsvården riktas i budgetpropositionen också till Utsökningsverket. Utskottet hänvisar till sina tidigare ställningstaganden och anser att tilläggsanslagen är viktiga (se LaUU 11/2024 rd och LaUU 14/2023 rd samt de handlingar som det hänvisas till där, dvs. SRR 13/2022 rd, s. 53, och LaUB 31/2022 rd, s. 12). Det är i fortsättningen befogat att bevaka om anslagen räcker till och vilka konsekvenser de har för servicenätet.

Utskottet beklagar att Utsökningsverket inte heller nästa år anvisas tilläggsanslag för verkställigheten av sanktioner mot Ryssland, eftersom sanktionsverksamheten avsevärt sysselsätter Utsökningsverkets enhet för specialverkställighet och försvagar resultatet av bekämpningen av grå ekonomi och av att straffansvaret fullföljs.

Stödtjänster för brottsoffer

Brottsofferjouren ansvarar för genomförandet av de allmänna stödtjänsterna för brottsoffer. I budgetpropositionen har det anvisats 4 735 000 euro i statsunderstöd till Brottsofferjouren, vilket innebär en nedskärning på 65 000 euro jämfört med basnivån för årets understöd. För att Brottsofferjourens verksamhet ska kunna fortsätta på nuvarande nivå krävs enligt uppgift av organisationen själv att anslaget höjs till minst cirka 5 miljoner euro. Lagutskottet uttrycker sin oro över att nedskärningarna försämrar de lagstadgade tjänsterna för brottsoffer, trots att tjänsterna tvärtom behöver stärkas på grund av långvariga straffprocesser samt en ökning av antalet klienter och kostnaderna. I ljuset av inkommen utredning anser utskottet det vara viktigt att Brottsofferjouren tryggas tillräcklig basfinansiering inte bara nästa år utan också senare under ramperioden.

Lagutskottet påpekar också att finansieringen av Brottsofferjourens särskilda stödtjänst för offer för människohandel bör tryggas. Enligt utredning till utskottet är det mycket osäkert om tjänsten kommer att anvisas medel.

Utlåtande LaUU 17/2024 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Aleksi Jäntti saml
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Ari Koponen saf
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.

Utlåtande LaUU 17/2024 rd

Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Vi är oroadade över att budgetpropositionen, trots de satsningar i den som vi i sig kan understöda, inte beaktar behoven av tillräcklig finansiering för rättsvården, Brottspåföljdsmyndigheten och Utsökningsmyndigheten samt organisationernas verksamhetsförutsättningar. Upprätthållandet av rättsvården och rättsstatsprincipen kräver tillräckliga ekonomiska resurser för alla aktörer inom rättsväsendet, så att medborgarnas rättssäkerhet kan garanteras rättvist och utan dröjsmål. Stärkandet av resurserna för rättsvården ligger också i linje med stärkandet av polisens resurser, vilket syftar till att hela rättsvårdskedjan ska fungera smidigt.

Organisationernas verksamhetsförutsättningar

Vi betraktar ett mångstämtigt och livskraftigt civilsamhälle som en av demokratins hörnstenar. Därför är nedskärningarna i understöden till organisationerna oskäligen och kortsiktiga. Vi fäster uppmärksamhet vid att till exempel stödet till brottsoffer enligt utredning till utskottet också påverkas av flera understöd till organisationer från Social- och hälsoorganisationernas understödscentral STEA. Således kan flera samtidiga nedskärningar som slår mot organisationernas verksamhet och som riktas till olika förvaltningsområden ha omfattande konsekvenser för tillgången till stödtjänster för brottsoffer. Enligt utredning till utskottet inverkar också välfärdsområdenas ekonomiska utmaningar på stödet till våldsoffren.

Verksamhetsförutsättningar för rättsvården, Brottspåföljdsmyndigheten och utsökningen

Den alltför låga anslagsnivån för rättsvården försämrar avsevärt tillgodoseendet av människors rättsskydd. Vi anser det vara ytterst viktigt att man i fråga om finansieringen av rättsvården närmar sig målbilden i redogörelsen för rättsvården.

Brottspåföljdsmyndigheten har en central roll när det gäller att upprätthålla säkerheten i samhället samt att rehabilitera och framgångsrikt återintegrera fångar i samhället. Antalet fångar ökar och personalens arbetshälsa står på prov. Bristen på resurser försämrar Brottspåföljdsmyndighetens förmåga att erbjuda tillräckligt med rehabiliterings- och övervakningstjänster som är väsentliga för att förebygga återfall i brott.

Regeringens budgetbeslut äventyrar säkerheten i fängelserna och genomförandet av rehabiliteringsprogram, vilket minskar fångarnas möjligheter att framgångsrikt återvända till samhället och ökar risken för återfall i brott.

I centrum för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet ligger att förebygga återfall i brott samt att förbereda fångarna för livet i frihet. Propositionen beaktar inte dessa mål. Brottspåföljdsmyndigheten behöver mer resurser för att säkerheten i fängelserna ska kunna garanteras och åtgärder för att förebygga återfall i brott kunna genomföras effektivt. Samtidigt måste det säkerställas att det finns tillräckligt med personal och att personalen mår bra, så att anstalten kan fullgöra sina lag-

Utlåtande LaUU 17/2024 rd
Avvikande mening 1

stadgade skyldigheter och ge de dömda en faktisk möjlighet att rehabilitera sig och bli fullvärdiga medlemmar i samhället.

Utsökningsverkets situation försämrats för närvarande ytterligare av dess arbetsbörda i och med sanktionerna mot Ryssland. Vi ser det som mycket viktigt att sanktionerna är smidiga och effektiva. Sanktionernas betydelse försvagas om de inte verkställs effektivt.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.10.2024

Elisa Gebhard sd
Pia Hiltunen sd
Eemeli Peltonen sd
Juha Viitala sd

Utlåtande LaUU 17/2024 rd

Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Det är positivt att regeringen i likhet med alla riksdagspartier i enlighet med redogörelsen för rättsvården (SRR 13/2022 rd) har förbundit sig att stärka resurserna för rättsvården och att anslagsnivån inom justitieministeriets förvaltningsområde höjs i sin helhet. Rättegångarnas längd och problemen med rättsvården utgör ett hot mot rättsstaten och medborgarnas tillgång till rättvisa. Problemet angår de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och för att lösa det måste finansieringen av rättsvården stärkas avsevärt och konsekvent. I likhet med utskottets utlåtande är jag dock oroad över det så kallade produktivhetsprogrammet, som genomförs samtidigt och enligt vilket det föreslås besparingar på 17,9 miljoner euro för justitieministeriets förvaltningsområde nästa år. Man kan fråga sig hur besparingarna skulle kunna göras utan att de påverkar antalet anställda, personalens välbefinnande och uppnåendet av målen i redogörelsen för rättsvården.

Jag instämmer också till övriga delar i det som sägs i utskottets utlåtande. När det gäller bidrag till organisationer och andra aktörer vill jag också säga följande:

De nedskärningar på cirka 1,9 miljoner euro som föreslås för understöd inom justitieministeriets förvaltningsområde hotar både organisationernas oersättliga expertarbete och vissa lagstadgade funktioner.

Regeringen föreslår en nedskärning på 193 000 euro i understödet till sametinget. För upprätthållandet av samernas kulturella autonomi föreslås ett anslag på högst 4 895 000 euro. Sametinget utövar den språkliga och kulturella autonomi som enligt grundlagen är tryggad för samerna samt tryggar bevarandet och utvecklingen av samernas urfolkskultur. Den finansiering som anvisats sametinget tillgodoser den autonomi som tryggas i grundlagen och riktar sig i stor utsträckning till sametingets lagstadgade uppgifter samt till tryggandet av samernas grundläggande och mänskliga rättigheter som urfolk. Anslagsnivån har också en central inverkan på till exempel sametingets språkliga och kulturella arbete, som särskilt berör samiska barn och unga samt kommande generationer.

Regeringen föreslår en nedskärning på 200 000 euro för Brottsofferjourens verksamhet. I understöd föreslås 4 735 000 euro nästa år. Bland Brottsofferjourens klienter återfinns bland annat offer för våld i nära relationer, sexualbrott och människohandel. Tre fjärdedelar av klienterna är kvinnor. Brottsofferjouren har haft en viktig roll också bland annat när det gäller att stödja offren för dataintrånget i Vastaamo. Antalet klienter vid Brottsofferjouren har mer än sexdubblats från 2014 till 2023. Brottsofferjouren ansvarar inom ramen för skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster bland annat för genomförandet av de allmänna stödtjänster för offer som avses i EU:s brottsofferdirektiv och för den beredskap som förutsätts i direktivet om bekämpande av terrorism.

De anpassningsåtgärder som hotar Brottsofferjourens verksamhet innebär att tjänsterna till brotts-offren försvagas, trots att de tvärtom skulle behöva stärkas bland annat på grund av de utdragna straffprocesserna och det stora antalet klienter. På grund av kostnadsökningen skulle en fortsatt

Utlåtande LaUU 17/2024 rd Avvikande mening 2

verksamhet på nuvarande nivå förutsätta en höjning av den totala finansieringen. Det sänkta anslaget till Brottsofferjouren hotar till exempel den särskilda stödtjänsten för offer för människohandel, som ingen annan aktör i Finland erbjuder. Förutom att stödja rådgivning och hjälp till offren kan tjänsten också avslöja många grova brott. Justitieministeriet tänker också bland annat lägga ned finansieringen av vittnesstödsverksamheten, som hör till basservicen vid Brottsofferjouren.

Regeringen föreslår en nedskärning på 100 000 euro för Förbundet för mänskliga rättigheter. År 2023 var kostnaderna för förbundets verksamhet cirka 1,2 miljoner euro och det fick ett riktat allmänt understöd på 380 000 euro från justitieministeriet. För ett år sedan föreslog regeringen i budgetpropositionen att anslaget skulle minskas med 150 000 euro. Riksdagen beslutade då att återta en del av nedskärningen genom att öka anslaget med 100 000 euro. Tyngdpunkten i förbundets arbete ligger på att försvara rättsstaten, främja likabehandling och förebygga diskriminering, värna ekonomiska och sociala rättigheter, förebygga kvinnlig könsstympning och hedersrelaterat våld samt främja mänskliga rättigheter inom idrotten. Justitieministeriets finansiering är av stor betydelse för Förbundet för mänskliga rättigheter. Förbundets långvariga och på många områden banbrytande expertarbete måste tryggas.

Flyktingrådgivningen rf är en byrå för juridiska ärenden som specialiserat sig på asylfrågor. Organisationen har i över tre decennier nära följt utvecklingen av utlänningslagstiftningen och utvecklats till en central finländsk expert inom asylrätten. Flyktingrådgivningen är en icke-vinstdrivande organisation vars juridiska bistånd baserar sig på den offentliga rättshjälpen. Den eftersläpande ersättningsnivån för rättshjälp är inte tillräcklig för att kompensera de faktiska kostnaderna för i synnerhet mer komplexa asylärenden. Flyktingrådgivningen har utvecklat sin egen medelansskaffning, men de medel som flyter in genom penninginsamlingen kan för närvarande inte användas till exempel för kostnadsfri juridisk rådgivning. Flyktingrådgivningens arbete och långvariga kompetens är ovärderliga för den finska rättsstaten. Regeringen föreslår 175 000 euro i understöd för flyktingrådgivningen, vilket är 125 000 euro mindre än året innan. För att trygga rättssäkerheten bör staten trygga finansieringen av Flyktingrådgivningens arbete även i fortsättningen.

Avvikande mening

Vi föreslår

att riksdagen ökar moment 25.01.50 med 1 864 000 euro för att återta nedskärningarna i understöd till organisationer och andra aktörer, och

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.10.2024

Jessi Jokelainen vänst
Alviina Alametsä gröna